

SUVREMENA ETNOGRAFIJA USMENOKNJIŽEVNIH VRSTA U SINJSKOME KRAJU

Lovrić, Anđela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:958327>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-03-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**SUVREMENA ETNOGRAFIJA USMENOKNJIŽEVNIH
VRSTA U SINJSKOME KRAJU**

ANDELA LOVRIĆ

SPLIT, 2020.

Odsjek za Hrvatski jezik i književnost

Hrvatski jezik i književnost

Hrvatska usmena književnost

**SUVREMENA ETNOGRAFIJA USMENOKNJIŽEVNIH
VRSTA U SINJSKOME KRAJU**

**Studentica
Anđela Lovrić**

**Mentor:
prof. dr. sc. Marko Dragić**

Split, 2021. godine

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. O gradu Sinju	5
3. Hrvatske usmene priče	6
4. Predaje	7
4.1. Povijesne predaje	7
4.1.1. Najezda Osmanlija	7
4.1.2. Čudesna obrana Sinja 1715. godine	9
4.2. Mitske predaje	11
4.2.1. Vile u Otoku	11
4.3. Demonološke predaje	11
4.3.1. Priča o materi vještici	12
5. Legenda.....	13
6. Usmene lirske pjesme	13
6.1. Vjerske pjesme	14
6.1.1. Izvir voda izviral.....	14
6.2. Molitve.....	15
6.2.2. Kad se Isus porađaše.....	16
6.4. Ljubavne pjesme.....	17
6.5. Uspavanka	17

6.6. Rera.....	18
7. Pučka pjesma	19
7.1. Pisma o Zori.....	19
8. Balada	21
9. Osvrt na običaje uz blagdane i spomendane	22
9.1. Badnjak.....	22
9.2. Božić.....	23
9.3. Uskrs.....	24
9.4. Spomendan Svetog Luke	25
10. Svadbe	26
Rječnik	28
11. Zaključak	30
Izvori:.....	31
Vlastiti terenski zapisi.....	31
Popis kazivača:	31
Literatura	31
Sažetak	34
Abstract	35

1. Uvod

Usmena književnost smatra se najstarijom i najdugotrajnijom vrstom književnosti. Usmena književnost, kao takva, ima važnu ulogu jer se u njoj nalazi trag ljudskog djelovanja i postojanja koje je kroji. U svim narodima i društvima razvijale su se priče, šale, mitovi, legende, bajke i dr. koje su očevi, majke, djedovi i bake pričali mlađim generacijama. Upravo to „pričanje“ glavna je karakteristika ove književnosti. U tom procesu podjednako sudjeluju i kazivač i slušatelj, koji će kasnije također postati kazivač prenijevši tu priču dalje.

Pripadamo narodu koji je, prema brojnim povjesničarima, filozofima, etnologima i antropologima donio isključivo svoju tradicijsku kulturu na područje današnje domovine. Upravo ta tradicijska kultura i književnost ga već 14 stoljeća drži dijelom europske kulture i civilizacije.¹

U ovom su radu izložene priče, obredi, legende i pjesme s područja Sinjskog kraja, prepričane i opisane od strane više kazivača. Svi navedeni književni oblici spadaju u kategoriju usmene predaje.

Prvi kazivač je moja baka, Anđa Lovrić ud. Hrgović. Ona je se rodila 1938. godine u selu Satrić pokraj Sinja. Tamo je završila četiri razreda osnovne škole, a s 11 godina već je otputovala u Sloveniju gdje se vršila obuka za rad u tvornicama tekstila koje su se otvarale diljem bivše države. Ona ne može detaljno opisati običaje koje vidjela u svom selu na dane nekih svetkovina jer ih, kako kaže, nije ni razumjela kad je bila dijete, no u pamćenju su joj ostali događaji kojima se najviše veselila, a to su vjenčanja i veliki blagdani. Osim toga, u pamćenju su joj se zadržale molitve i pjesmice koje je naučila od majke i starije sestre. Osim bake Anđe, kazivači su moji roditelji, Tonka i Ivan Lovrić. Tonka se rodila u Otoku Sinjskom 1972. godine i tamo odrasla. Ona je od svoje majke i bake čula priču o vilama i o tome kako je u Otoku bilo za blagdana Svetog Luka koji je bio dernek Otoka. Slavio se 18. listopada. Treći kazivač, moj otac Ivan, rodio se u Sinju 1968. godine i tu proveo cijeli svoj život. Neke priče čuo je od svog oca, neke od djeda, a neke od susjeda koji su živjeli u njegovoj blizini.

¹ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik) Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 11-13.

2. O gradu Sinju

Sinj je gradić smješten u srcu krša Dalmatinske zagore. Okružen je Sinjskim poljem kroz koje protječe rijeka Cetina. Na bridovima Sinjskog polja pružaju se sela: Brnaze, Glavice, Han, Obrovac, Gala, Otok, Udovičići, Ruda, Grab, Jabuka, Vedrine, Trilj, Čaporice, Gardun, Košute i Turjaci. Sela ovog kraja razbijenog su tipa s raštrkanim zaseocima bez formalnog centra. Materijal korišten za gradnju je kamen kojeg je bilo najviše.

Na povijest Sinjske krajine utjecala su dva bitna faktora. Prvi faktor je geografski položaj i plodno tlo koje je uvjetovalo da ovaj prostor bude pogodan za poljoprivredu i stočarstvo, a time i ekonomski vrijedan dio Dalmatinske zagore. Drugi faktor su prometni pravci koji su presijecali ovo područje duž toka rijeke Cetine i poprečno, preko doline prema Bosni. Tim pravcima kretali su prometi robe, kontakti stanovništva, ali i odredi vojska osvajača. Sinj je mnogo puta bio napadnut od strane stranih vladara koji su ga nerijetko uspijevali zauzeti. Najpoznatiji sukob zbio se 1715. godine kada su ga Turci pokušali zauzeti. Naime, nakon osvajanja Bosne, superiorna turska vojska napala je Sinjsku krajinu i opustošila sve osim male tvrđave koju nije mogla poraziti. Sinjani su se u toj tvrđavi molili Gospinoj slici da ih spasi od pogibije. Unatoč nerazmjeru snaga, Sinjani su se uspješno obranili. Taj događaj podloga je sinjske alke. Osim toga, utemeljeni su brojni običaji koji i danas intenzivno čine identitet ovog grada.²

Važna gospodarska grana ovog kraja u prošlosti je bilo stočarstvo, jer su prirodni faktori, bujni zeleni pašnjaci po Dinari i Kamešnici to omogućavali. Melioracijom Sinjskog polja 1946. godine proširene su obradive površine. Oranice su prije toga protezale samo uz rubne dijelove polja, a danas se pružaju s objiju strana Cetine po cijelom Sinjskom polju. Tako se razvilo ratarstvo. Od davnine, stanovništvo se bavilo i ribolovom jer rijeka Cetina i njeni pritoci obiluju različitim vrstama ribe ukusnim za jelo. Prehrana Sinjske krajine nije imala velik izbor narodnih jela. Pripremalo se ono čega je u nekom području obilovalo. Često su to bile kaše od nekog brašna (npr. pura) i razni mliječni pripravci. Nadaleko poznat specijalitet ovog kraja su arambašići, napravljeni od mesa zamotanog u kiseli kupus. Nošnje sela Sinjske krajine zbog svojih osobina svrstavaju se u skupinu dinarskog tipa.³

² Stulli, Bernard. Kroz historiju Sinjske krajine, Narodna umjetnost 5 i 6, br. 1., Zagreb, 1967. 5-89.

³ Gamulin, Jelena i Vidović, Ilda. Etnografski prikaz Sinjske krajine, Narodna umjetnost 5 i 6, br. 1., Zagreb, 1967: 95-107.

3. Hrvatske usmene priče

Usmena književnost jako je važan dio nematerijalne kulturne baštine koja se godinama prenosi s generacije na generaciju. Usmena književnost preteča je pisanoj književnosti, ona je njezina tradicija. I najveći pisci bili su inspirirani usmeno-književnim oblicima i inkorporirali su ih u svoja djela.⁴ Usmenu prozu može se podijeliti prema temama, motivima i oblicima. Mogu se razlikovati s obzirom na odnos prema stvarnosti kao fikcijske i zbiljske, a moguće ih je promatrati i prema žanrovima. Žanrovi usmenih priča su: *bajka, basna, predaja, legenda, novela, anegdota i sitni oblici poput šale i vica*.⁵ Od spomenutih primjera bajka je najčešći oblik i samim time je. Bajka je izazvala najviše interesa od strane struke zbog svoje neobične i zanimljive fabule i stilske specifičnosti.⁶ Uz bajke, povlašteniji položaj među ostalim žanrovima imaju i predaje zbog većeg stupnja vjerodostojnosti, a samim time i prenošenja nekog znanja (o povijesti sela, grada i sl.). Predajama su u određenoj mjeri bliske legende.⁷

Usmenu književnost proučava znanost o književnosti. Ona se poput pisane književnosti pripisuje znanstvenoj disciplini filologiji. Osim filologijom, usmena književnost proučava se i pomoćnim znanstvenim disciplinama; etnologijom, psihologijom, sociologijom, muzikologijom, lingvistikom i još nekim drugim. Upravo nedostatnost jedne znanstvene discipline pokazuje kompleksnost usmene književnosti koja se može objasniti tek pluralizmom metoda.⁸ Naziv usmene književnosti na hrvatskom području mijenjao se ovisno o političkim i društvenim okolnostima. U vrijeme dominacije Seljačke stranke, nazivala se "seljačka književnost", čak i „pučka književnost", ali ta dva pojma su različita. Usmena književnost prenosila se stoljećima, dok je djela pučke književnosti napisao daroviti pojedinac sa usmenom književnošću kao uzorom. Upotrebljavao se i naziv "tradicionalna", ali službeni naziv "narodna književnost" najdugotrajnije je opstao.⁹

⁴ Dragić, Marko. Općedruštveni značaj usmene književnosti, Zbornik radova Utjecaj hrvatske usmene tradicije u suvremenoj književnosti za djecu i mlade, Gradska knjižnica Marka Marulića Split, Split, svibanj 2014., str.16-25.

⁵ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik) Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 11-13. 258.

⁶ Kekez, Josip, *Usmena književnost* u: Škreb-Stamać, Uvod u književnost, Nakladni Zavod Globus, Zagreb, 1998., str. 184.

⁷ Bošković-Stulli, Maja, *Priče i Pričanja*, Matica hrvatska, Zagreb 1997., str. 23.

⁸ Kekez, Josip, *Usmena književnost* u: Škreb-Stamać, Uvod u književnost, Nakladni Zavod Globus, Zagreb, 1998., str. 140.

⁹ O tome više: Marko Dragić, Usmena i pučka epika u tradicijskoj baštini Hrvata iz mučko-lećevečkih sela, Zagora između stočarsko-ratarske tradicije te procesa litoralizacije i globalizacije, Sveučilište u Zadru, Kulturni sabor Zagore, Ogranak Matice hrvatske Split, Zadar, Split, 2011., str. 493-527.

4. Predaje

Predaja se smatra vrstom usmenoknjiževne priče. Temelj predaje jest vjerovanje u istinitost i vjerodostojnost njezina sadržaja. U svetim knjigama poput Biblije, Veda, Kur'an i Tipitaka prepoznaje se velik broj usmeno-proznih oblika. Predaje se može podijeliti prema motivima, temi, funkciji i sl. Jedna od najpoznatijih kategorizacija je Proppova tematska podjela koja izostavlja eshatološke i demonološke predaje.

Marko Dragić predaje klasificira na povijesne predaje, etiološke predaje, eshatološke predaje, mitske (mitološke) predaje, demonske (demonološke) predaje te pričanja iz života.¹⁰

Etiološke i povijesne predaje koje su tvorene na povijesnoj razini još se pripovijedaju i kao sažeta priopćenja s povijesnim sadržajem (kronikati), a ponekad se pripovijedaju kao predaje s razvijenom fabulom (fabulati). Mitološke i demonološke predaje pripovijedaju se kao susreti s onostranim bićima (memorati).¹¹

4.1. Povijesne predaje

Povijesne predaje govore o važnim povijesnim događajima i istaknutim osobama. Prve predaje o hrvatskom narodu zabilježio je Konstantin VII. Porfirogenet u djelu *O upravljanju carstvom*. Relevantna poglavlja iz tog djela donose obavijest o najstarijoj povijesti Hrvata i Hrvatske.¹² U sinjskom kraju često se pripovijeda o patnjama, stradavanjima i zločinima koje su počinile Osmanlije, no čudesna obrana Sinja 1715. godine bez sumnje je najpoznatija povijesna predaja na ovim područjima.

4.1.1. Najezda Osmanlija

Hrvatsku je povijest 15. i 16. stoljeća obilježio dolazak osmanskih snaga na same granice hrvatskih zemalja, a zatim i osvajanja. Nakon pada Bosanskog Kraljevstva 1463. godine, Osmanlije su krenule u osvajanje teritorija između rijeka Neretve i Cetine. Upadi

¹⁰ Marko Dragić, Suvremeni zapisi legendi i predaja u metkovskom kraju, Hrvatski neretvanski zbornik, 8, Društvo Neretvana i prijatelja Neretve u Zagrebu, Zagreb, 2016, 261.-278.

¹¹ Dragić, Marko, *Tradicijske priče iz Zagore*, Književni krug Split; Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2017., str. 34.

¹² Dragić, Marko. Povijesne i etiološke predaje iz Otoka Sinjskoga. Tragovi tradicije, znakovi kulture (Zbornik u čast Stipi Botici) (ur. Evelina Rudan; Davor Nikolić; Josipa Tomašić) Hrvatska sveučilišna naklada, Hrvatsko filološko društvo, Matica hrvatska. Zagreb, 2018. str. 283.-297.

Osmanlija uzrokovali su stagnaciju gospodarstva, a stanje se samo pogoršavalo.¹³ Za vrijeme turske okupacije, neprijateljska vojska je počinila mnogobrojne zločine zateknutom stanovništvu; harali su i pljačkali hrvatsko pučanstvo, masovno su ih odvodili u ropstvo jer je trgovina robovima bila profitabilna privredna grana vojnim zapovjednicima. Ovi zločini nastavljali su se u razdoblju mira kao i u ratnom razdoblju.¹⁴ Najteži zločini bili su *pravo prve bračne noći* i *danak u krvi*. *Pravo prve bračne noći* omogućuje turskom moćniku da provede s kršćanskom koja se taj dan udala njenu prvu bračnu noći. *Danak u krvi* bilo je nasilno odvođenje kršćanskih dječaka kako bi postali janjičari - članovi elitne turske vojske.¹⁵

Cilj ovih terora bio je prisiliti narodne mase na pokoravanje ili raseljavanje.

U takvim okolnostima vladala je pesimistična atmosfera, ljudi su osjećali strah za vlastitu egzistenciju pred nadmoćnim neprijateljem. U ovim teškim vremenima narodu se budila nada grupnim i pojedinačnim otporima i brojnim primjerima hrabrosti. O tome svjedoči predaja:

U Otoku gori na Roknjači di je kapelica imaju neke stine, kamenja. Pričalo se da je bio za vrime Turaka pir. Kad su se vinčali krenili su prema kući, a Turci ih dočekali da uzmu mladu. Nisu je dali, borili se svi za nju i sve ih poubijalo. Na tom mistu su ih il pokopali ili su tu poginili, ne znam, ali tu niko ne prolaze, svi kruže okolo iako je tu dosta bliže. To je tamo iza kapele, prema Rudi, di je sad semafor.¹⁶

Za nas Lovriće zna se da smo došli iz Bosne iz Travnika, neki kažu da je prema Travniku Potravlje dobilo ime, a neki kažu da smo iz Duvna. U ove prostore došli su biće negdi krajem 16. stoljeća kad se tamo više nije moglo. Tad su se svi i selili zbog Turaka. Franjevci su povelili svit, a pomagali su im naši šta su radili za Mlečane. Tako je Gospina slika i došla nama. Al dosta vrimena su Lovrići u Sinju. Ima i Lovrića obor gori na vri pijace. Kažu, ako bi nešto ukra il zla napravio i dotrča do tog obora da nebi sudilo. Blizu toga je i Kamičak. Njega je napravio Ignacije Macanović dok je radio u Kninu utvrde. Svi su se spremali jer su znali da se Turci udarit brzo. On je napravljen da bude

¹³ Grgin, Borislav. The Ottoman influences on Croatia in the second half of the fifteenth century, *Povijesni prilozi* 21, br. 23., Zagreb, 2002, 87-102.

¹⁴ Valentić, Mirko. Turski ratovi i hrvatska dijaspora u XVI. stoljeću. *Senjski zbornik* 17, br. 1 (1990): 45-60.

¹⁵ Dragić, Marko. *Danak u krvi u romanu „Na Drini ćuprija“ i u suvremenom pripovijedanju*. *Hum*, br. 8 (2012): 123-139

¹⁶ Kazala mi je 2020. godine Tonka Lovrić, djev. Samardžić rođena 1946. u Otoku.

*stražarnica jer se s Kamička vidi cilo Sinjsko polje. S Kamička si za tren u Alkar skin dvorima di su držali vojsku i konje.*¹⁷

4.1.2. Čudesna obrana Sinja 1715. godine

Obrana Sinja odvila se krajem srpnja i početkom kolovoza 1715. godine. To je bila prva velika bitka između osmanske i mletačke vojske u prvoj ratnoj sezoni Drugoga morejskog rata koji je trajao od 1714. do 1718. godine. Ta bitka probudila je ogroman interes javnosti i pokrenula tradiciju Sinjske alke koja se trče više od tri stoljeća u čast čudesne obrane grada Sinja.

1715. godine Austrija i Venecija u ratu su s Turcima. Na glas da se skuplja turska vojska u Bosni nastupila je velika panika u dolini Cetine. Ljudi su mahno bježali prema primorju i brdima. Krajem srpnja turska vojska došla je u Sinjsku krajinu, opustošila i zapalila polje i okolna sela. U svrhu juriša, vojska je pripremila 3000 visokih ljestvi i mnogobrojne opkopne sprave. 14. kolovoza osmanske snage napale su sinjsku utvrdu. Obrana je bila intenzivna, pružali su otpor više od tri sata. Nakon početnih uspjeha, Osmanlije su se povukle. Pretpostavlja se da je povlačenje izazvao slom logističkog sustava, glad, žeđ, bolest i manjak moral među vojnicima. 15. kolovoza osmansko topništvo upućeno je u bazu u blizini Livna, a zatim su Sinjsku krajinu naputile i ostale postrojbe.¹⁸

Predaja kaže da su Turci u noćima prije opsade mogli vidjeti ženu u bijelom kako hoda po zidinama tvrđave. Dok su se muški stanovnici hrabro borili s nadmoćnim neprijateljem, žene i djeca molili su ispred Gospine slike koju su u Sinj donijeli Ramljaci i fra Pavao Vučković dok su bježali pred Turcima. Vjeruje se da slika ima čudotvorne moći, naime, crkva u Rami stradavala je i bila zapaljena 1557., 1653., 1662., 1667. i 1682. godine, a slika se nikako nije oštetila.¹⁹ Dok je trajala bitka za Sinj, turska je vojska zapalila crkvu " ... budući ova crkva nametnuta i napunjena od puka tja do grca zita, vune, prediva i svake druge pratezi s ufanjem

¹⁷ Kazao mi Ivan Lovrić rođen 1968. godine u Sinju.

¹⁸ Čoralić, Lovorka i Markulin, Nikola. Bitka za Sinj 1715. godine, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 34, br. Zagreb, 2016, 147-180.

¹⁹ Dragić, Marko, *Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske*, Croatica et Slavica Iadertina 12 (1), Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Zadar, 2016., 153-177

da će sve pod topom ostati. Na 8. augusta Turci joj dadose oganj i izgori sa svom zgradom do sami zidova. Također i crkva kod Svetoga Frane."²⁰

Zbog neočekivanog povlačenja turske vojske narod je zahvaljivao Gospi i zapamtio taj događaj kao dan kad im je Gospa pritekla u pomoć i spasila ih od pogibije. Navedeni događaj čini dio identiteta žitelja Sinjske krajine koji predaju o čudesnoj obrani Sinja prenose s koljena na koljeno.²¹

Spomenuta bitka inspiracija je za brojne pjesme na ovom području. Jedna od najpoznatijih je Alkarska himna. Pjesma se može čuti na ulicama Sinja na vrijeme alkarskih svečanosti koje se održavaju prvog petka, subote i nedjelje u kolovozu.

Alkarska himna

*„Prangije tutnje, barjaci se viju,
Sinj danas slavi svoj junački dan
Gospa je sinjska kraljica sviju,
Čuva nam vjeru u stoljetni dan.”*

Gospin spas

*“Zahvaljujte, od Sinja junaci,
brez pristanka Isusovoj majci,
kojano vas od Turak’ obrani!”*

Sinju grade

*„Sinju grade, slavni buzdovane
od starine junački mejdane,
U Cetini gnizdo sokolovo,
koga gleda oko principovo!*

*U tebi se legu sokolovi
Cetinjani, mladi vitezovi,
koji Turkom rane zadaše
i ruse im glave odsicaš!”*

Oko i ruka

Oko sokolovo i čvrsta desnica

²⁰ Soldo, Josip Ante. Crkva i oltar Gospe Sinjske u 18. stoljeću. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 33, br. 1., 1992., str. 459-477.

²¹ Dragić, Marko. Povijesne i etnološke predaje iz Otoka Sinjskoga. Tragovi tradicije, znakovi kulture (Zbornik u čast Stipi Botici) (ur. Evelina Rudan; Davor Nikolić; Josipa Tomašić) Hrvatska sveučilišna naklada, Hrvatsko filološko društvo, Matica hrvatska. Zagreb, 2018. str. 283.-297.

4.2. Mitske predaje

U mitskim predajama pojavljuje se vile i povijesne osobe kojima su pripisane nadnaravne moći. Bitna karakteristika mitskih predaja je razrađena fabula.²²

Vile su mitska stvorenja koja se pojavljuju u mnogo svjetskih mitologija, a njihova percepcija se razlikuje. Kod Hrvata se održala predaja da su vile lijepe žene s posebnim vještinama i snagom. Neki ljudi pripovijedaju da su vile činile dobro, liječile bolesne i stare, pomagale junacima i siromasima, dok drugi tvrde da su činile zlo te zavodile muškarce kako bi im napakostile. Po predajama vile ne žive zajedno s ljudima već u planinama, oblacima, jezerima i sl. Prema tome, ljudi su ih podijeli na Planinkinje, Oblakinje, Jezerkinje. Smatra se da postoji devet ili deset vrsta vila.²³

4.2.1. Vile u Otoku

Meni je te priče ispričala moja baba, to su svi stari pričali u Otoku dicit. Curice su takve priče volile. Pričali su nam da postoje vile. U drva se davno išlo po noći, skupilo bi se momaka i oni bi išli toga donit, da bude. I, neki bi vidili lipe divojke gore, sve obučene u haljine. Al šta će cure gori radit, oni kažu da su to vile. Da su u davna vrimena dolazile i u selo. Kad je neka mlada vila umrla valjda one je donile na ono naše staro groblje i tu pokopale. Da su ti one našin ženama pokazale kako se radi nošnja, sir, krov da su ih naučile radit.²⁴

4.3. Demonološke predaje

Temelj demonoloških predaja jest bliski susret ili osobni doživljaj s demonskim bićem. Ta onostrana, demonska bića koja se pojavljuju u demonološkim predajama su: *vještice, stuhe,*

²²Dragić, Marko, Tradicijske priče iz Zagore, Književni krug Split; Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2017. str. 63.

²³Dragić, Marko. Vile u tradicijskim pričama šibenskoga i splitskog zaleđa. Godišnjak Titius vol. 10, br. 10, 2017, str. 219-240.

²⁴Kazala mi je 2020. godine Tonka Lovrić, djev. Samardžić rođena 1946. u Otoku.

*irudice, kuga, kučibabe, vukodlaci (kodlaci, kudlaci, kozlaci), čaratani, đavao (vrag-ceni ovan, crni pas), orko, mačić, zloguke ptice (gavran, kukviža) te razna plašila, prikaze, utvare.*²⁵

4.3.1. Priča o materi vještici

Po narodnom vjerovanju vještice su žene koje imaju nadnaravne sposobnosti i koriste ih kako bi činile zlo ljudima. Za razliku od vila, vještice su živile zajedno s ljudima. U sjeverozapadnom dijelu Hrvatske spominju se pod nazivom coprnice, u primorju Istri ih zovu štrige ili štrije, u Slavoniji vještice, a u Dalmatinskom zaleđu višćice ili vištice.²⁶

Starije žene su se bojale vištica, uvijek su govorile u kojem je selu koja žena vištica, a muškima i mladima to bilo malo smišno. One su to pričale ko da stvarno postoji, i bojale su se one toga. Moja sestra ti je mislila da je susjeda ova doli vištica, ona jadna, dosta joj nje same. Govorilo bi se za stare cure il udovice uvijek, one živile same, pa uvijek da su one to. Pričalo se o jednom momku bez ćaće da mu je mater bila vištica. Postala je kokoš da ga može pratit, di ide i šta radi. Stalno letala za njen kokoš, al nije mali zna zašto. Kad je njemu to dosadilo jednu večer on je udrio nogon, smetala mu više, da je potra od sebe. I, ništa, doša kući i zaspala. Ujutro se diga, a matere nigdi. Ona bi se uvijek digla prije njega, a sad ništa. I čeka on nju cilo jutro, nema nje. Kad on u nje u sobu, a mater pribijena. Neća da reče ko je tuka, neće da izda. Oporavila se ona i ozdravila, a njega kokoši više nisu pratile...²⁷

²⁵ Dragić, Marko, *Tradicijske priče iz Zagore*, Književni krug Split; Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2017., str. 81.

²⁶ Šešo, Luka. Od mitske do poželjne baštine - ravnokotarsko brdo Vrčevo. *Godišnjak Titius*, vol. 6-7, br. 6-7, 2014, str. 575-586.

²⁷ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

5. Legenda

Legende su priče vjerskog karaktera sa sadržajem za kojeg se smatra da je istinit. Riječ ima latinsko porijeklo, *a znači no što valja čitati, ono što treba čitati*. Likovi u legendama su sveci, svetice, mučenici, Isus Krist i dr. Legenda je jako bliska predaji, no izdvaja je element čuda. U legendama se kažnjava zlo, a nagrađuje dobro te tako unose pravednost i red u život.²⁸

*Napravio ti jedan muški nekoj dite, nisu bili vinčani, a on govori da nije njegovo. Zna on da je, da će ga njeni tuć ako je neće, pa on uteče. A ona noseća, sama, nema njega, a neće je ni njeni. Rodila dvoje dice, blizance. Ona radila šta je mogla, da in ima dat štogod, a svit bi joj isto da nako. Svagdi su se jadni skitali. Jedan dan, pita je neki čovik ko je ona, odakle je, kako je. Ona mu ispriča, momak pobiga od nje, dica joj gladna, teško joj. U to on kaže da je on sveti Petar i da će joj pomoć šta triba. Ona kaže da bi najvolila da ima kuću kakvu, da se skuće ona i dica, da ne odaju okolo stalno i da dica imaju ćaću jer teško joj sama sve. I kako je rekla tako i bude, priko noći sveti Petar napravio kuću u polju. Oni se uselili tu, sritni, al nemaju ćaću idalje. Kad jednu noć eto ti nekoga na vrata, njen onaj prvi oće se vratit! Ža mu šta je uteka, da je zaradio novaca i da mogu živit lipo kako triba. Pomirili se oni. Kako su žena i dica izašli iz kuće ta kuća priko noći nestala.*²⁹

6. Usmene lirske pjesme

Usmene lirske pjesme su usmeno književna vrsta te obuhvaćaju svjetovnu i vjersku liriku. Svjetovna se lirika dijeli na *mitske, posleničke, obredne, povijesne i ljubavne pjesme, balade, romance, šaljive pjesme te bećarce i gange*. U vjerske pjesme spadaju *molitvene usmene pjesme, prenja, versificirane legende i romarske pjesme*. Raznovrsnost usmene lirike pokazuje bogatstvo duhovno kulturnog naslijeđa U ovim pjesmama oslikaje se život davno minulih vremena te sve ono što ga je ispunjavalo; sreća, tuga, bol, patnja, ljudskost, poštenje, nada i vjera.³⁰

²⁸ Dragić, Marko, *Etnografsko-filološki prinosi tradicijskoj kulturi drniškoga kraja*, Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna proučavanja porječja Krke 1. (1). Split 2008., str. 167-205.

²⁹ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

³⁰ Dragić, Marko, *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, lirika, epika, retorika*, MH u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo, Sarajevo, 2006. str. 31-43

„Lirska je pjesma skupina umjetnički komponiranih lirskih slika kojima dominira osjećajnost. Te pjesme prate čovjeka od rođenja (uspavanke) pa do smrti (naricaljke)..“³¹

6.1. Vjerske pjesme

Prema Dragiću vjersku usmenu liriku moguće je podijeliti na molitvene *pjesme, prenja* te *versificirane legende*. Hrvatski je narod počeo stvarati vjersku liriku nekoliko stoljeća nakon prihvaćanja kršćanstva.³²

6.1.1. Izvir voda izviralala

Izvir-voda izviralala

Iz Oluma kamena,

Iz plemena korena,

Tute kleči Divica,

Bile ruke umiva,

Grišne duše oprasća:

A vi bile ručice

A vi, grišne dušice,

Udrite se ramenom

Za 'no tilo ranjeno

Ko je na križ stavljeno

I od Boga slavljeno

Sinoć su ga s križa snili

Duge skale postavili

Prid nebesa odnosili

Nebesa se otvoriše

Andeli se pokloniše

Ude stvari pobigoše

Svete sviće užegoše

³¹ Marko Dragić, *Suvremena etnografija tradicijske kulture Hrvata u jablaničkom kraju*. Hrvati Jablanice prošlost, sadašnjost, budućnost. Jablanica – Mostar, 2019. str. 351.

³² Dragić, Marko, *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, lirika, epika, retorika*, MH u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo, Sarajevo, 2006. str. 41.

6.2. Molitve

„Budući se prema crkvenome učenju godišnje vrijeme dijeli na Advent, Božić, Korizmu, Uskrs i Vrijeme kroz godinu, molitvene pjesme mogu se klasificirati na: Adventske i božićne; Korizmene i uskrsne; Svetačke. Toj klasifikaciji mogu se dodati: Molitvene pjesme Isusu, Molitvene pjesme Mariji, Jutarnje, Večernje, Obredne, Prigodne, Općinske (pripоруке), Prenja. Pri tome je važno napomenuti da se, primjerice, adventske i božićne te korizmene i uskrsne molitve mole kroz cijelu godinu. U mnogim molitvama prepleću se motivi molitvi.“³⁴

Kršćanska religija zasniva se na molitvi. Molitva je čin obraćanja Bogu. Vjernici tijekom molitve izgovaraju određeni tekst, razgovaraju s Bogom, zahvaljuju mu, nadaju se, klanjaju i sl. Molitva vjernicima daje osjećaj zadovoljstva i jedinstva s Bogom.

6.2.1. Pivčići pivaše

U sjećanju moje bake zadržala se pjesma Pivčići pivaše koju je naučila još kao dijete od svoje majke.

*Pivčići pivaše,
i Divicu buđāše.
Ustaj Divo Marijo,
Sin ti se je rodijo
i po polju hodijo,
zlatnu krunu nosijo.
Džudije ga sritoše,
zlatnu krunu skidoše,
a trnovu staviše.*

³³ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

³⁴ Marko Dragić, Tradicijske katoličke molitve u Ogorju i okolici, (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća), Kulturni sabor Zagore et. alt. Split, 2017., str. 655-656.

*Doklen trnci dopiraše,
do tud kapi kapijaše,
tuda ruže cvatijaše.
Bog je posla tri anđela
da te ruže berijaše,
u kitice kitijaše,
u vinčiče vinijaše
i prid Boga donosiše
O prislavna Božja mati
dostojna si milost dati
da ja ljubim Sinka tvoga
svoga Boga pridobroga.
Zatim Tebe koja jesi
za njim prva na nebesin.
On je Vrilo od milosti
ti si Ruka od slatkost.
Njemu fala, njemu dika,
Tebi slava privelika!³⁵*

6.2.2. Kad se Isus porađaše

*Kad se Isus porađaše,
Gore mu se sve klanjaše.
Gore mu se sve klanjaše,
Do tri gore ne tijaše.
Ne ti gora kupinova,
Ona vra ne imala,
Ona vra ne imala,
U zemlju se zavirala.
Ne ti gora bršćanova,*

³⁵ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

*Ona vra ne imala,
Ona vra ne imala,
Uz drvlje se propinjala!
Ne ti gora trepetljika,
Ona vazda trepećala,
Ona vazda trepećala,
Ćuva vitra ne imala!³⁶*

6.4. Ljubavne pjesme

U ljubavnim pjesmama pjeva se o ljubavi koja se pojavljuje u svim oblicima; između muškarca i žene, sestre i brata, roditelja i djeteta, prijatelja. Pojavljuje se i ljubavne pjesme koje govore o ljubavi prema životinja i prirodi. Osim toga, postoji i velik broj ljubavnih pjesama posvećenih Bogu, Isusu Kristu, Bogorodici, svetcima i sveticama.³⁷

*Da mi je umriti
Ka mi je zaspati
Da mi je slušati
Ko će me plakati
Plakat će me majka
I mila sestrice
Plakat će me nebo
Sa svojim zvjezdama
Ka me neće draga
Sa svojim suzama.³⁸*

6.5. Uspavanka

Uspavanka je dio usmene lirike, a prepoznatljiva je po izvođenju pri uspavlivanju djeteta. Pored te primarne funkcije uspavanke imaju i sekundarnu, a to je prijenos težišta na

³⁶ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

³⁷ Dragić, Marko, Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, lirika, epika, retorika, MH u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo, Sarajevo, 2006., str. 36.

³⁸ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

majčinu intimu zbog čega neke uspavanke imaju ispovjednu formu. U uspavankama se iskazuje ljubav prema djetetu i upućuju mu se dobre želje i nade u lijepu budućnost.³⁹

*Paji, buji u zlaćenoj beši,
Tvoja beša na moru kovana
Kovala je tri dobra kovača
Tri kovača tri godine dana.
Jedan kuje drugi pozlaćuje,
Treći radi od zlata jabuku.
Ode beša od grada do grada,
Dođe beša mom ditetu dragom
I u beši lip sanak usnilo,
San usnilo u sanu vidilo,
Da mu majka tanku košu kroji,
Jednu majka, a drugu mu baka,
Treću teta – materina seka.
Nini dite, rado san ti majka,
Majka te u želji rodla,
U veliku dobru odgojila,
Po tri puta na dan povijala,
Iz ružice vodon umivala
I s ružicom tebe otirala!⁴⁰*

6.6. Rera

*„Kad Sinjani zapivaju rere,
Jedan piva, a drugi se dere!“*

³⁹ Popović, Sanela. Motivski svijet usmene uspavanke livanjskoga kraja. *Hum*, br. 10.2013., str. 396-418.

⁴⁰ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću

To je poznati stih svima u Sinjskoj Krajini. Sam naziv rera mlađeg je podrijetla. Ime „rera“ dobila je po tome što su Sinjani pjevali u vlaku koji je vozio Split – Sinj. Taj vlak sporo je se penjao uzbrdo (verao) pa je po tome pjevanje zove rera. Moj otac zapamtio je ovu reru:

*Gospe Sinjska misu ću ti platit
ako ćeš mi dragana povratit.
U mog lole livade na glasu,
tri je ovce za uru popasu.
Moj se dragi fali da imade,
kad na pivcu goni u mlincu.
Svekrvice našla sam ti zgodu,
dubok bunar i studenu vodu.
Oj ljubavi dosta li si gorka
na rastanku divojke i momka.
Curo mala nek ti je u glavi,
nikad momku prva se ne javi.
Lako ti je poznat zlato moje,
bile bičve poviš gaća stoje.
Moj dragane cvitiću na vodi
poljubi me, srcu mi ugodu.
Ljubav mori i u groblje slaže,
i mene će, eto ti je vraže.⁴¹*

7. Pučka pjesma

7.1. Pisma o Zori

*Oj, oj, gusli, o tan'na davorijo,
A što bi vam gusle govorijo,*

*Ajmo gusle, sada zapivati,
Zapivajmo sad pismu od mode*

⁴¹ Kazao mi Ivan Lovrić rođen 1968. godine u Sinju.

*Ko će slušat more slat vode
Kad se ženi jedno momče mlado
Iz Lučana sela je istoga
Malenoga ali pitemoga
Ma vode je jedna cura fina
Iz Lučana sela je istoga
Po imenu to Zora Špikina.
Kuću nije znala raštrigati
Nogon metlu po kući turala
Jednog dana kod matere ostala
Pa je majci govoriti stala:
„Oj, borami, s tobom stati neću!
Imam robe, imam dosta novca,
Udat ću se mlada za trgovca.“
Misli Šima kako Zora rekla
Da će steći trgovca za zeta.
Ali, evo ti Vučemila Mate
Ma ja mislin da vi njega znate,
Pa govori moja baba Šime
„Cure nemam, ubilo je vrime.“
Šima njemu na to odgovara:
„Ajd' otale, Vučemilo Mate,
Moja Zora neće poći za te.“
Nosonja se tute prigodio
Pa je Šimi vako govorijo:
„Ajme Šima, nemoj govoriti
Dražā nam je vaša srkačica
Nego naša misa i crkvica“
Oj, sud sa Šimom oni utvrdiše
Pa se Sinju gradu uputiše
Pa odoše do fratra župnika.
Fratar kaže da mi triba karta.
„A ja mislin da vi mene znate*

*Ja se zoven Vučemilo Mate.
Ja san poljar od Lučana mista
Svega jiman ne manjka mi ništa
Što j' u selu iman poljarine
Mogu 'ranit do tri žene fine
Što je moga ni to se ne piše
Tri vrčaka' naša san i više.“
Fratar Matu lipo milovaše
U guzicu noge mu davaše.
Tu sa fratrom kad je završijo
Na pijacu sinjsku izlazijo
Pa on iđe do Vice Buljana
I on uze jednoga štrujana
Na pijacu dok je izlazijo
I štrujana jeste pridavijo
Jotolen se kući juputijo.
Svetom Frani slaninu ladijo
Pa strijanu vako govorijo
„oj strijan, mili prijatelju
Oćeš meni ispuniti želju?“
Ti sa Zoron malo ćeš ostati
Ja se moran natrajnku vraćati
Da ti uzmem bar kilu manistre
Ja sam, mila moja braćo mila,
Sad bi s ovin gotov završio
I družinu, braćo, pozdravijo
I da ste mi braćo veselo.
Da pijemo, da se veselimo
Sve u slavu Boga velikoga
I nedilje dana današnjega!
Vami pisma, meni čaša vina
Da bi ona od po litre bila!
Daj, djevojko, rekla ti je nana*

*Suvih šljiva sa zelenih grana.
Oj, djevojko, materina mala,*

*Ja se šalam, ti bi se udala.*⁴²

8. Balada

„Naziv balada potječe od provansalskog balar što znači plesati i od keltske riječi balad koja znači usmena (narodna) pjesma. Balade su lirsko – epske pjesme sjetne, turobne atmosfere s tragičnim završetkom. U baladama prevladavaju pretežito lirski ljubavni motivi.“ Najčešće pjevaju o nesretnoj ljubavi čiju je tragiku izazvala mladićeva majka. Balade su najosjećajniji oblik lirskih pjesama. Njihov tematski svijet raznovrstan je. Neke od njih pjevaju o povijesnim osobama i događajima, neke o nasilnim prelascima na islam, bratovim sirotama, smrtnom madežu...⁴³ Balade su naziv dobile po provansalskom ‘balar’ što u prijevodu znači „plesati“. Termin se povezuje i sa keltskom riječi ‘balad’ koja označava usmenu narodnu pjesmu.⁴⁴

Umrlo od ljubavi jedno za drugin

*Ovce pase Jelina djevojka
S njom pase Ivane čobane
Kad je bio Ivan za ženidbu
Onda joj je Ivan govorio:
“ Oj Jeleno, drag dušo moja,
Ja ć’ te prosit, oćeš poći za me?”
A ona njemu govorila
Da će pitat svoje mile majke
Oće li je ona dati za njega
Kad je ona majci dolazila
Ovako je majci govorila:*

*“mene prosi Ivane čobane,
Oćeš li me dati za Ivana?”
A majka je njojzi govorila:
“ja ću tebe dati za boljega,
Za boljega i bogatijega.
Ivan jadan ništa ne imade;
On ti pase ovce po planini!”
Tad zaplaka lijepa djevojka,
Pa se ona povrati Ivanu:
“ne da majka o tom pomisliti,
A kamo li o tom govoriti!”
A onda Jela govorila:
“ a ti prosi moju bratečudu,*

⁴² Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću

⁴³ Dragić, Marko, Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 108.

⁴⁴ Dragić, Marko, Duhovna baština Hrvata u Šibenskom zaleđu. Godišnjak Titius, god. 3, br. 3 (2010.), str. 160.

*Bratučedu, Mandinu divojku,
Od mene je I visa I lipša
I bijelijem ruvom bogatija!”
Ali kad mi ona nije draga.”*

*Ne može joj ator učiniti,
Prosi mandu njenu bratučedu,
Prosio je pa isprosio....⁴⁵*

9. Osvrt na običaje uz blagdane i spomendane

9.1. Badnjak

Badnjak je dan pun iščekivanja i veselja. Obitelj se na taj dan okuplja, vrše se običaji, obredi i ophodi, a zajedništvo i jedinstvo su na vrhuncu. To je dan uoči Božića, uz Uskrs najvećeg kršćanskog blagdana. Svaki dio dana *Badnje jutro, dan i noć* imao je svoje posebne folklorne karakteristike. Na taj dan vrše se pripreme za slavljenje Isusovog rođenja; spremala se hrana, ukrašavala kuća, obilazila groblja, molilo se i blagoslivljalo, pa je cijeli dan bio prožet duhovnošću i slogom. Osim kršćanskih motiva pojavljuju se i pretkršćanski čija je glavno obilježje apotropijsko i panspermijsko.⁴⁶

Naziv *Badnjak* potječe iz starocrkvenoslavenskog jezika od glagola „bъdeti“ što znači „bdjeti“ ili od izvedenog glagola razbadriti se što znači „razbuditi se“. Badnjak je naziv za drvo koje se unosi u dom ili za osobu koja to drvo unosi. U kulturi kršćana uz badnjake se veže kult pokojnika. Plamen badnjaka je mistificiran, pa se po njegovoj jačini proricala nadolazeća godina.⁴⁷

Na Badnji dan pripremalo se za Božić. Nije se moglo svašta ist i pit jer se postilo cili taj dan. U kuću su se unosila tri badnjaka. Jednog je nosio ćaća, a druga dva su braća nosila. Na jednom je bio križ i on je iša prvi. Kad bi badnjaci ulazili u kući govorilo se: „Faljen Isus!“ Posložili bi se jedan sa svake strane vatre, a onaj zadnji bi se naslonio na njih. I to bi tako gorilo. Onda bi naša mater razbacala slamu. Mi smo se veselili orajima, lješnjacima i smokvama koji su bili u tome. Mi to tražili i igrali se slamon, ka dica. Ćaća bi nas škropio vinon, a mater sveton vodicon, stavljali nan križiće od toga na

⁴⁵ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

⁴⁶ Marko Dragić, *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi*, Crkva u svijetu, 43 (1), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008, 67-91.

⁴⁷ Marko Dragić, *Badnja noć u folkloristici Hrvata, Croatica et Slavica Iadertina* 6 Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 229-264.

čelo i govorili bi nan: „U ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga!“ Kuća bi se cila blagosloвила tako da u nju ne uđe kakva nesrića i zlo. Mater je molila Virovanje. Stavili bi par svića u tu slamu. One su se tribale palit vatron od onih badnjaka, pa bi rekli: „ U dobar čas se užegla i utrnula, u ime Oca, i Sina i Duha Svetoga! Amen!“⁴⁸

9.2. Božić

Hrvatski je narod pokrštaivanjem prihvatio kršćanski život, kulturu i običaje, a time i blagdane. Glavni su kršćanski blagdani Uskrs i Božić. Uskrs je ima veći religijski značaj, to je dan Isusova uskrsnuća, no Božić je, kao i danas, bio narodu omiljeniji jer je atmosfera bila veselija. Za Božić se slavi Isusovo rođenje, ali tradicija tog blagdana je mnogo starija i korijene vuče iz antike. Taj dan, 25. prosinca, označavao je početak nove godine.⁴⁹

Hrvati su svoje običaje i obrede oblikovao stoljećima, oni su se preinačavali, mijenjali, a neki su se, nažalost, potpuno izgubili izgubili i nestali. Slavljenje ovog najveselijeg blagdana kršćanstva znači *odlazak na svete mise, čestitanje, darivanje, molitva, božićno jelo, druženje s najbližima te običaji i vjerovanja apotropejskoga i panspermijskoga karaktera kao i razne divinacije*.⁵⁰ Najčešći božićni znak bila božićna svijeća. Božić i Badnjak bili su ispunjeni obredima i vjerovanjima, a svijeća je u njima imala veliku važnost. Njezino paljenje bilo je svečano, a vršio ga je domaćin na večer prije Božića. Ista svijeća palila se i na Božić, Novu godinu te na Sveta tri kralja.⁵¹

Na Božić se išlo na ponoćku. Pivale su se godišnje pisme i čestitalo susidima i rodbini. Taj dan ručalo se malo bolje jer se čuvalo za to. Nismo nigdi išli na Božić nit je iko ikome dolazio. To se nije radilo. Drugi dan Božića je Sveti Stipan. Imendan mog ćaće. Tad se veselilo i išlo u goste. Nekad se i zaplesalo. Treći dan Božića je Sveti Ivan. Mater bi pomela slamu iz kuće. Ne znan di bi je odnila, Biće u vrta il' oko kuće negdi. Četvrti dan Božića su Nevina Dičica. Dobili bi tad nešto slatko...⁵²

⁴⁸ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

⁴⁹ Braica, Silvio, Božićni običaji. Ethnologica Dalmatica, Split, 2004. str. 6

⁵⁰ Kelava, Josip. Božićno razdoblje u tradicijskoj baštini posušškoga kraja, Croatica et Slavica Iadertina 13/1, br. 13 2017., str. 157-171.

⁵¹ Vojinović Traživuk, Branka, Jedan etnološki pogled na Božić, Ethnologica Dalmatica 26, Split, 2019, 1-23. str. 8

⁵² Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

9.3. Uskrs

Uskrs je u kršćanskoj liturgijskoj godini središnji događaj. Slavi se otkupljenje i spasenje ljudskog roda. Uskrs se neposredno oslanja na Pashu, židovski blagdan koji se obilježavao na prvi uštap nakon proljetne ravnodnevnice. Kršćanska liturgijska godina oslanja se na prirodnu godinu stoga je uskrsnuće Isusa Krista povezano s obnavljanjem prirode u proljeće.⁵³

Na Uskrs se ritualno konzumira blagoslovljena hrana pripremljena na domaćem ognjištu, kuća se blagoslivlja svetom vodom, započinju se neke nove faze u životu (djevovanje) i omogućava se konzumiranje jaja, mladog luka i mesa, ponovno se pleše, pjeva i svira. Svi obredi uskrsnog razdoblja simboliziraju umiranje staroga i dolazak novoga.⁵⁴

Prije Uskrsa nije bilo nikakvih veselja ni 'alabuke jer bila je korizma. Crkva tad ne da to radit, nema pireva, pivalo se manje, a i 'rane bi nan tad počelo zafaljivat. Nedilju prije Uskrsa je Cvitnica, to mi bilo drago posve, svima nama ženskicama. Trčale bi u šumu nabrat ljubica, a ona koja ih najviše skupi govorilo se da će bit te godine najlipša. Te bi se ljubice potopile u neko maštalo ispid kuće, a mi bi se umivali u tome ujutra da budemo lipi i zdravi.. Onda kad se svi umiju išlo se u crkvu. Nosile su se grane jele na blagoslov. Ako je neko bio bogatiji i ima više njiva, staja i kuća, triba je ponit više grana da sve bude blagoslovljeno i da Bog čuva od nesriće. Nakon toga ide Veliki četvrtak pa Veliki petak. Na petak se manje radilo, a onaj ko je boležljiv nebi smio ni izać iz kuće. Nije se ni oralo ni sadilo ni vodilo ovce. Mater nan je govorila da se ne smimo ogrebat nit porizat taj daj jer krv nesmi izać, to je loše i zlo. Nije ih nikad bilo puno, mater bi za svakoga obojala jedno. Mater bi za nas obojala po jaje, kapulon il nečin, ne sićan se čime, al' bila su jarka i lipa. Navečer bi čaća da malo vina da se napijemo jer tu večer ide u krv, svi iz iste bukare. Ma sve je na Veliki petak nekako bilo u znaku crvene boje zbog Kristove krvi koju je pustio za nas. Na Veliku subotu jaja i pogača su se nosili na blagoslov. To se tribalo na Uskrs ujutra pojist. Na Uskrs bi dobili ta svoja obojana jaja šta je mater za nas pripremila i onda bi se tucali. Kome se razbije jaje on je izgubio i

⁵³ Čapo-Žmegač, Jasna, Hrvatski uskrsni običaji, Korizmeno-uskrsni običaji hrvatskog puka u prvoj polovici XX. stoljeća, pučka pobožnost, zajednica. Golden marketing, Zagreb 1997. str. 20.

⁵⁴ Čapo Žmegač, Jasna. Hrvatski korizmeno-uskrsni običaji u svjetlu teorije rituala prijelaza, Etnološka tribina 23, br. 16 1993., str. 75-112.

mora ga dat onome 'ko ga je razbio. Jaja su nama bila važna i svi smo tili pobjedit u tome. Cili bi se dan igrali i posuvali cvičen. Kad bi vodili stoku na pašu mater bi nan spremila nešto malo masnije taj dan, veću fetu pancete i pogače svete. Nama je to bio vesel blagdan. Znali smo da nas iza njega čeka proliće i lipo vrime, a da velikih mrazova neće bit do iduće godine.⁵⁵

9.4. Spomendan Svetog Luke

Sveti Luka zaštitnik je Otoka, rodnog mjesta moje majke Tonke. Ona mi je ispričala kako se taj blagdan slavio dok je ona bila dijete. Sajmovi i crkvene svečanosti bili su prilika da se pokažu djevojke kako bi ih odabrali mladići za udaju.

Kako svako selo ima svoj dan kad je dernek tako i Otok ima Svetoga Luku. Taj dana nije se radilo ništa teško ko inače, napravilo bi se sve dan prije il ostavilo za sutra. Večer prije Svetog Luke svi su se redili, pripremila bi se malo bolja roba za u crkvu, a izvadila bi se i jaketa po prvi put nakon lita. Dok san ja bila dite ujutro smo išli na groblje, za mrtve se pomolit, pa na misu, a kasnije, kad san bila cura svi su išli navečer pa tako i mi. Navečer je bilo veselije uvik. Fratar bi na kraj mise škropio vodon i blagoslovio bi nas sve. U Otok bi tad došle moje tetke šta su se udale dalje, dovele bi rodice i rođake. Oni bi bili na ručku i ostali cili dan. Išli bi na Roknjaču i družili se s ovima iz sela. Igra je se nekakvi bingo, lutrija. Majka mi je govorila kako se pred crkvom za Svetoga Luku plesalo kolo, a momci bi pitali divojke; „Jel slobodno ić u kolo?“, tako bi cure znale da se nekome sviđaju. I grotulje su bile ista stvar, ko ti da grotulju to je malo ozbiljnije, ko da te zaprosio.⁵⁶

Sveti Luka slavi se 18. listopada, a nakon tog blagdana uslijedilo bi hladnije vrijeme. Kaže se: „Sveti Luka, metni u nidra ruke, ne vadi vanka do Svetog Marka.“

⁵⁵ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

⁵⁶ Kazala mi je 2020. godine Tonka Lovrić, djev. Samardžić rođena 1972. u Otoku.

10. Svadbe

Momci bi gledali cure na dernecima. Za dernek bi mater najstariju 'čer najbolje uredila jer njoj bi nekako tribalo prvoj bit vrime da se udaje. Dernek u Potravlju bio je Sveti Filip i Jakov, Mijovil na Trilju, Velika Gospa u Sinju, Sveti Kliment, Sveti Ivan o Božiću i Mala Gospa na Biteliću, Hrvatačka Gospa u Hrvacama, Sveti Luka u Otoku.. Većinon bi muški išli u dalja sela, a ženske bi išle samo u svoja i susidna sela. Iza mise bi se na taj dan išlo ručat, a onda ispid crkve u kolo. Tu bi se momci i cure upoznavali. Ako bi se tili uzet to je on triba prosit od njenih ćaće i matere. Doša bi u njenu kuću s ćaçon i rođakon, a triba bi ponit i vina i spize jer, red je. Ako bi se dogovorili onda se ide u crkvu da reću fratra da to navisti, da se zna. Cura se ne more udat bez dote, mater i baba to moraju spremi da ima šta ponit za sobon. Na žežen vinčanja sve bi se to u škrinji odnilo tamo di iđe i tamo se to mora prigledat. Na pir se rano išlo, ne ko ovo danas. Došla bi rodbina njegova, susidi i prijatelji pa bi se pucalo i pivalo. I od tamo se kreće u mlade. Glumili bi da su čuvali ovce i jedna utekla njima u kući. Vikali bi njenon bratu da otvori vrata, pa bi mu pivali:

Plaćaj brate i ne žali novca, tu je naša zatvorena ovca!

Onda bi iz kuće poslali krivu mladu, sestru, neku rodicu da zeznu mladoženjine, kad bi diver platio dovoljno onda bi je pustili pa snjon u crkvu. Mladoženja je u crkvi klečat triba na mladinoj traverši i darivat i fratra. Kad se izade iz crkve pucalo se i veselilo, a dica bi trčala da jave mladoženjinin da svati dolaze. Tamo je na pragu čekala svekrva. Snjon bi se mlada ljubila i molila prid vratima. Morala je i bacit jabuku priko kuće da dugo živi i da im bude dobro u toj novoj kući. Pa plesat sa njegovon familijon... Pa se onda obidovalo. Mladaj bi dica krala cipelu ispod stola. To bi uvik bio neko od njene svojte. Onda bi svati zezali divera kako su mu nevisti ukrali cipelu. Pivali bi mu:

*Prijatelju pala nan je rosa,
Oj diveru mlada ti je bosa!*

A cipela bi se prodavala iza. Vika bi neko da ima prodat, a diver da se ne osramoti da bi sve novce šta ima... Nekad su palili svekra pa bi ga mlada tribala spasit. Bacala se sol u vatru pa kako ona puca tako su govorili da su mu to baje. Navečer bi svako iša svojoj kući, a mlada bi ostala. Pir je traja kol'ko je ko ima. Ko nije ništa ima umaka bi se i onda se nebi častilo baš. Al pirevi su bili veseli, a brakovi su trajali. Bilo je dice, a jedina nesrića šta je mogla zadesit bila je bolest il nerodna godina.⁵⁷

⁵⁷ Kazala mi je 2020. godine Anđa Lovrić, djev. Hrgović rođena 1938. u Satriću.

Rječnik

A

Al'-ali

B

Brez-bez

C

Cvit-cvijet

Ć

'čer-kčer

D

Danak-dan

Dica-djeca

Dičica-dječica

Did-djed

Dernek-zabava, slavlje

Doša-došao

Diver-djever

Divojka-djevojka

Divo-djevo

Doklen- dokud

I

Isprid - ispred.

Iđe - ide

J

Jopet - opet

K

Kruv - kruh

Ko - tko

L

Lipša - ljepša

M

Mijovil - (Sv.) Mihovil

N

Nevrime - nevrjeme

Naman - nama

Nedilja - nedjelja

Nidra – njedra

Nesrića – nesreća

Najvolila – najviše volila

Nako – onako, malo

O

Obid - jelo

Odman - odmah

P

Piva – pjeva

Prid – pred

Porizat - porezati

Pripozna – prepozna

Prislavna – preslavna

Privelika – prevelika

S

Svića – svijeća

Susid - susjed.

Svit - svijet

Sritna - sretna

T

Tribalo – trebalo

U

Ujitra – ujutro

V

Virovanje – vjerovanje

'vako – ovako

Vrime – vrijeme

Većinon – većinom

Vištica - vještica

Vitar- vjetar

11. Zaključak

Jedno od prijepornih pitanja današnjice jest pitanje identiteta. Nematerijalna kulturna baština ima veliku ulogu u stvaranju identiteta pojedinca i zajednice. Njome je život prožet od najranijih dana; od uspavanke koju nam je nad kolijevkom pjevala mati pa sve do našeg kraja. Dok živimo prate nas i usmjeravaju, svjedok su prošlosti i učitelj budućnosti. Prenose nam znanja koja su se stoljećima kumulirala, uče nas kako da postanemo dobar i pošten član društva i uključuju u zajednicu koja nas okružuje.

U ovom radu iznesene su usmeno književne vrste i običaji Sinjskog kraja. Za Sinjane je posebno važna predaja o čudesnoj obrani grada 1715. godine. U spomen na tu bitku svake se godine održava viteška igra Alka. Alka je dio nematerijalne kulturne baštine koji se uz mnoge uspone i padove opstao sve do danas u punom sjaju. Gospina slika kojoj se narod molio danas je okrunjena zlatom i privlači mnogobrojne hodočasnike za blagdan Velike gospe.

Pišući ovaj rad uvidjela sam značaj koji narodna predaja ima za moje roditelje i baku. Njima je pričanje ovih običaja, priča i pjesama bio povratak u davno završeno djetinjstvo. Mojoj baki to je jedina poveznica s rodnim krajem kojeg je prerano napustila i način da uspomene na svoju obitelj nikad ne izgubi. Činjenica da su se mnogobrojni običaji i održali i danas znači da su ljudi Sinjske krajine ponosni na svoju tradiciju, pretke i da osjećaju ljubav prema rodnom kraju. Neki bi se običaji izgubili da se godinama nisu prenosili s generacije na generaciju. Usmena predaja nije samo stvar pojedinca i jedne obitelji. Ona ima svoj utjecaj na cjelokupno društvo, a imaju i svoju odgojnu ulogu. Važno je istaknuti kako usmena predaja čini bitan povijesni izvor koji svjedoči životu kakav je nekad bio. U današnjim vremenima u kojima je materijalno na prvom mjestu, duhovnost i nematerijalna kulturna baština dobivaju drugu dimenziju, podsjećaju nas da je u nama utkano nešto puno ljepše i dugotrajnije.

Izvori:

Vlastiti terenski zapisi

Popis kazivača:

Anđa Lovrić

Tonka Lovrić

Ivan Lovrić

Literatura

1. Bošković-Stulli, Maja, *Priče i pričanja*, Matica hrvatska, Zagreb 1997.
2. Braica, Silvio, Božićni običaji. *Ethnologica Dalmatica*, Split, 2004.
3. Čapo-Žmegač, Jasna, Hrvatski uskrсни običaji, Korizmeno-uskrсни običaji hrvatskog puka u prvoj polovici XX. stoljeća, pučka pobožnost, zajednica. Golden marketing, Zagreb 1997.
4. Čoralić, Lovorka i Markulin, Nikola. Bitka za Sinj 1715. godine, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 34, br. Zagreb, 2016, 147-180.
5. Dragić, Marko, Suvremena etnografija tradicijske kulture Hrvata u jablaničkom kraju. Hrvati Jablanice prošlost, sadašnjost, budućnost. Jablanica – Mostar, 2019. str. 329-361.
6. Dragić, Marko, Povijesne i etnološke predaje iz Otoka Sinjskoga. Tragovi tradicije, znakovi kulture (Zbornik u čast Stipi Botici) (ur. Evelina Rudan; Davor Nikolić; Josipa Tomašić) Hrvatska sveučilišna naklada, Hrvatsko filološko društvo, Matica hrvatska. Zagreb, 2018. 283.-297.
7. Dragić, Marko, Suvremena etnografija usmenih lirskih pjesama u Ogorju i okolici, Župa Ogorje (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća), Kulturni sabor Zagore et. alt. Split, 2017., 499-522.

8. Dragić, Marko, Tradicijske katoličke molitve u Ogorju i okolici, Župa Ogorje (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća), Kulturni sabor Zagore et. alt. Split, 2017., 655-688.
9. Dragić, Marko, *Tradicijske priče iz Zagore*, Književni krug Split; Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2017.
10. Dragić, Marko, *Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske*, Croatica et Slavica Iadertina 12 (1), Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Zadar, 2016., 153-177.
11. Dragić, Marko, Suvremeni zapisi legendi i predaja u metkovskom kraju, Hrvatski neretvanski zbornik, 8, Društvo Neretvana i prijatelja Neretve u Zagrebu, Zagreb, 2016. str. 261-278.
12. Dragić, Marko, Starinske molitve u šibenskom zaleđu, Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna proučavanja porječja Krke 6-7, Filozofski fakultet Split, 2014. str. 285-300.
13. Dragić, Marko. Općedruštveni značaj usmene književnosti, Zbornik radova Utjecaj hrvatske usmene tradicije u suvremenoj književnosti za djecu i mlade, Gradska knjižnica Marka Marulića Split, Split, svibanj 2014. str. 16-25.
14. Dragić, Marko. Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 399-435.
15. Dragić, Marko. Danak u krvi u romanu „Na Drini ćuprija“ i u suvremenom pripovijedanju. *Hum*, br. 8. 2012. str. 123-139.
16. Dragić, Marko, *Etiologija izreke „Šaptom Bosna poginu“*, Školski vjesnik 60 (3). Split, 2011., str. 361-382.
17. Dragić, Marko, Usmena i pučka epika u tradicijskoj baštini Hrvata iz mučko-lećevačkih sela, Zagora između stočarsko-ratarske tradicije te procesa litoralizacije i globalizacije, Sveučilište u Zadru, Kulturni sabor Zagore, Ogranak Matice hrvatske Split, Zadar, Split, 2011., str. 493-527.
18. Dragić, Marko. Badnja noć u folkloristici Hrvata, Croatica et Slavica Iadertina 6 Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 229-264.
19. Dragić, Marko, Duhovna baština Hrvata u šibenskom zaleđu. Godišnjak Titius, br. 3 2010., 111-161.

20. Dragić, Marko, *Etnografsko-filološki prinosi tradicijskoj kulturi drniškoga kraja*, Godišnjak Titius, 1. Split 2008., str. 167-205.
21. Dragić, Marko. *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi*, Crkva u svijetu, 43 (1), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008, 67-91.
22. Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008.
23. Dragić, Marko, *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, proza, drama i mikrostrukture*, MH u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo, Sarajevo 2005.
24. Dragić, Marko, *Od Kozigrada do Zvonigrada (hrvatske predaje i legende iz Bosne i Hercegovine II.)*. Baška Voda – Mostar – Zagreb: Mala nakladna kuća Sveti Jure i Zajednica izdanja ranjeni labud ZIRAL. 2001.
25. Gamulin, Jelena i Vidović, Ilda. *Etnografski prikaz Sinjske krajine*, Narodna umjetnost 5 i 6, br. 1., Zagreb, 1967: 95-107.
26. Grgin, Borislav. *The Ottoman influences on Croatia in the second half of the fifteenth century*, Povijesni prilozi 21, br. 23., Zagreb, 2002, 87-102.
27. Jurilj, Zorica, *Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini*. *Ethnologica Dalmatica*, vol. 25, br.1, 2018. 5-35.
28. Kelava, Josip. *Božićno razdoblje u tradicijskoj baštini posušškoga kraja*, *Croatica et Slavica Iadertina* 13/1, br. 13 2017., str. 157-171.
29. Kelava, Josipa. *Badnjica u kulturnoj baštini posušškoga kraja*. *Ethnologica Dalmatica*, 24 (1). Split: Etnografski muzej, 2017. 5-21.
30. Kelava, Josipa. *Suvremeni zapisi predaja o osmanskoj vladavini u posušskom kraju*, *Bosna franciscana*, 47. Sarajevo: Franjevačka teologija, 2017., 285-305.
31. Popović, Sanela. *Motivski svijet usmene uspavanke livanjskoga kraja*. *Hum*, br. 10.2013., str. 396-418.
32. Soldo, Josip Ante. *Crkva i oltar Gospe Sinjske u 18. stoljeću. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 33, br. 1., 1992., str. 459-477.
33. Stulli, Bernard. *Kroz historiju Sinjske krajine*, Narodna umjetnost 5 i 6, br. 1., Zagreb, 1967. 5-89.
34. Šešo, Luka. *Od mitske do poželjne baštine - ravnokotarsko brdo Vrčevo*. *Godišnjak Titius*, vol. 6-7, br. 6-7, 2014, str. 575-586.

35. Valentić, Mirko. Turski ratovi i hrvatska dijaspora u XVI. stoljeću. *Senjski zbornik* 17, br. 1 (1990): 45-60.
36. Vojinović Traživuk, Branka, Jedan etnološki pogled na Božić, *Ethnologica Dalmatica* 26, Split, 2019, 1-23.

Sažetak

U ovom istraživačkom radu predstavljene su usmeno književne vrste i običaji Sinjskog kraja. Rad se temelji na terenskim zapisima tj. ispitivanju mojih roditelja i bake. Oni su se prisjetili života kakav je nekad bio, priča kojih su se kao djeca plašili i događaja koji su ih veselili. Prikupljene su povijesne predaje o Turcima i Gospi koja je poštedila Sinjane. Ta predaja ima veliku važnost za stanovnike Sinjskog kraja, ali i mnogo šire. Dalje, tu je mitska predaja o vilama, demonološke predaje o vješticama te legenda o svetom Petru. Također, u ovom radu su prikazane i usmene lirske pjesme; vjerska pjesma, molitva, uspavanka, ljubavna pjesma, balada, rera i pučka pjesma. Na samom kraju rada nalazi se osvrt na obrede povodom kršćanskih blagdana Uskrsa, Božića i Svetog Luke. Običaji nam donose obavijest o tom kako se nekada

živjelo, bude osjećaj sloge u zajednici te povezuju s prošlošću. Svi navedeni književni oblici spadaju u kategoriju usmene predaje.

Ključne riječi: Sinjski kraj, usmeno književne vrste, predaje, blagdani, običaji

CONTEMPORARY ETHNOGRAPHY OF ORAL LITERARY TYPES IN THE SINJ REGION

Abstract

This research work presents orally literary types and customs of the Sinj region. The paper is based on field records which is the examination of my parents and my grandmother. They recalled life as it once was, the stories that frightened them as children and the events that made that brought them joy. This paper consists historical legends about the Turks and the Miraculous Lady of Sinj who spared the people of Sinj. This tradition is of great importance for the

inhabitants of the Sinj region, but also much wider. Further, there are the mythical legend of fairies, the demonological narratives of witches and the legend of St. Peter. Also, oral lyrical poems are included in this paper; religious song, prayer, lullaby, love song, ballad, rera and folk song. At the very end of the paper, there is a review of the rites on the occasion of the Christian holidays of Easter, Christmas and St. Luke. Customs bring us information about how life used to be, awaken a sense of harmony in the community and connect with the past. All the above literary forms fall into the category of oral tradition

Key words: Sinj region, orally literary types, narratives, holidays, customs

Izjava o pohrani završnog/diplomskog rada (podcertajte odgovarajuće) u Digitalni
repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: Andela Lovrić
Naslov rada: Suvremena etnografija uimeno književnih vrsta u Dugičkojme Kraju
Znanstveno područje: Humanističke znanosti
Znanstveno polje: Filologija
Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada:

Marko Dragić

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

/

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva:

prof. dr.sc. Marko Dragić, dr.sc. Nikola Junara, doc.dr.sc. Lucijana

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Armanda
Jundov

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) rad u otvorenom pristupu
 b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
 c) široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).
(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 23 rujna 2021

Potpis studenta/studentice: Andela Lovrić

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Andela Lovrić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Hrvatskog jezika i književnosti Polje izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23. 9. 2021.

Potpis

Andela Lovrić